

Aan: de gemeenteraad van Heerlen

Postbus 1

6400 AA HEERLEN

Zoetermeer, 21 augustus 2024

Onderwerp: verzoek tot bescherming van de mijnkolonie Meezenbroek als gemeentelijk beschermd stadsgezicht

Geachte raadsleden,

Bij deze verzoekt de Stichting het Cuypersgenootschap, al vele jaren zeer betrokken bij het erfgoed van de gemeente Heerlen, u om de wijk Oud-Meezenbroek ingevolge artikel 18 van de Erfgoedverordening Heerlen 2023 te beschermen als gemeentelijk beschermd stadsgezicht. De aanvraag betreft het gebied aan de Kasteellaan tussen de Baron Mackaystraat en de Thorbeckestraat en de Groen van Prinstererstraat en de Colijnstraat en De Savornin Lohmanstraat. Het gebied is op het onderstaande kaartje ingetekend. Enkele jaren geleden is het karakter van het gebied uitvoerig beschreven en gewaardeerd door Buro4. Deze rapportage is in het bezit van de gemeente en kunt u bij de afhandeling van ons verzoek gebruiken. Het gaat ons bij de bescherming om het behoud van de oorspronkelijke bebouwing, de eenheid tussen de verschillende bouwblokken en de samenhang tussen bebouwing en openbare ruimte.

De 196 woningen zijn een product van de ooit protestants-christelijke woningbouwcorporatie De Voorzorg en in die zin een relict van de inmiddels verdwenen verzuiilde samenleving. De woningen zijn direct gerelateerd aan het mijnverleden van de regio. Dergelijke mijnkoloniën zijn – na de sloop van vrijwel alle gebouwen die direct gerelateerd waren aan de mijnen – misschien wel de meest zichtbare erfenis van deze voor Heerlen en de regio zeer belangrijke periode. Ze getuigen van de stormachtige ontwikkeling die Heerlen heeft doorgemaakt en laten zien dat juist ook in die periode van enorme ontwikkeling de overheid, de mijnen, woningstichtingen en particulieren zich hebben ingespannen om de woonomstandigheden van de arbeidende klasse te verbeteren. Sinds de invoering van de Woningwet 1901 bemoeide de rijksoverheid zich ook actief met de volkshuisvesting in ons land. Behalve dat er kwaliteitseisen aan woningen gesteld konden worden, maakte de Woningwet 1901 het ook mogelijk dat de rijksoverheid woningbouwverenigingen financieel kon ondersteunen. Het bijzondere van de wijken in is dat de beste architecten van hun tijd werden aangetrokken om de nieuwe wijken vorm te geven.

De woningen in Meezenbroek zijn een ontwerp van de Arnhemse architect H.J. Tiemens. Hendrik Jan Tiemens (1877-1951) was een 'leerling' van de bekende architecten Boerbooms en Berlage. In 1902 verbleef hij enige tijd in Leipzig, waar hij als uitvoerder voor Berlage betrokken was bij de bouw van een kantoorgebouw aan de Augustusplatz. Berlage ontwierp - in samenwerking met de Duitse architect Hetzer - het gebouw, dat als Duits hoofdkantoor voor het Nederlandse verzekeringsbedrijf 'Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente' diende. Op deze wijze maakte Tiemens zich de stijl en werkwijze van Berlage volledig eigen. Tiemens zou gedurende zijn leven vooral werken in opdracht van protestants-christelijke opdrachtgevers. In 1912 bouwde Tiemens bijvoorbeeld het gereformeerde kerkje in Woudsend. Verder tekende hij nog gereformeerde kerken in Werkendam, Wierden en Rheden. Scholen naar zijn ontwerp verrezen onder meer in Arnhem, Werkendam en Heerlen. In Arnhem bouwde hij woningen in het bekende tuindorp de Geitenkamp, rond het Talmapplein en in de Stroolaan. Bij de bouw van zijn woningen liet hij zich net als tijdgenoten sterk inspireren door de tuinstadgedachte; het idee dat ook de arbeidende klasse recht heeft op een schone en moderne woning in een groene omgeving. Op latere leeftijd is hij zich meer gaan bezighouden met restauratieopdrachten. Hij legde zich vooral toe op restauratie van monumentale kerken, zoals in Andelst, Eck en Wiel, Mourik en de R. K. Kerk in Duiven.

De wijk Meezenbroek herinnert aan het mijnwerkersverleden van de Oostelijke Mijnstreek in het algemeen. De wijk is echter van bijzondere betekenis vanwege feit dat deze oorspronkelijk was bedoeld voor de huisvesting van socialistische en protestante mijnwerkers. Zowel Socialisten als Protestanten waren buitenbeentjes in het katholieke zuiden. Deze niet Katholieke mijnwerkers werden om deze reden in eerste instantie afgezonderd van de katholieke mijnwerkers gehuisvest. Het deel ten noorden van de Kasteellaan was aanvankelijk voor de socialistische mijnwerkers gereserveerd en het deel ten zuiden van de Kasteellaan voor de Protestante mijnwerkers.

In de afgelopen maanden is er veel discussie ontstaan over de toekomst van de wijk. De eigenaar koerst op sloop. Om een onnodige sloop te voorkomen is een krachtige inzet van de gemeente noodzakelijk. Een eerste stap is het realiseren van een betere bescherming voor de wijk. Een duidelijke bescherming geeft u de mogelijkheid om meer grip te krijgen op de vernieuwing van de wijk en te sturen op een vernieuwing met respect voor het erfgoed en de belangen van de betrokken bewoners. De waarde van een status als beschermd stadsgezicht heeft zich op vele plekken in ons land reeds bewezen. Het is een instrument dat zich vooral richt op het aangezicht van de wijk. Het maakt het mogelijk om de eenheid in bebouwing te behouden en herstellen en geeft de ruimte om achter de historische gevels moderne woningen te realiseren. Met de renovatie/restauratie van dit soort wijken is in den lande al zeer veel ervaring op gedaan. Wij verzoeken u te leren van de goede voorbeelden elders.

In tegenstelling tot de buurlanden België en Duitsland is er in de Nederlandse Mijnstreek weinig respect geweest voor het mijnbouwerfgoed en vooral veel gesloopt. Achteraf heeft men hier veelal spijt van. Dit is een reden te meer om zuinig te zijn op datgene wat er nog is en Meezenbroek een goede bescherming te geven. Er is al genoeg verdwenen. Wij herhalen hier ook ons eerdere pleidooi voor de ontwikkeling van een integrale visie op de mijnkoloniën, onder regie van de gemeente Heerlen. Een grotere visie draagt niet alleen bij aan het behoud van de koloniën, ook voorkomt ze veel onzekerheid bij bewoners en lange en vaak complexe discussies over de aanpak van de wijken.

Wij verzoeken u om op de korte termijn met dit verzoek aan de slag te gaan.

Hoogachtend,

L.W. Dubbelaar, secretaris Stichting het Cuypersgenootschap